

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO
TOWARZYSTWA SALEZJAŃSKIEGO W ŁĄDZIE NAD WARTĄ W ROKU AKADEMICKIM
2015/2016

WPROWADZENIE

Za rok łądzkie Wyższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego będzie obchodziło 65-lecie działalności formacyjno-wychowawczej. To tutaj, przy starym pocysterskim klasztorze, formują się do kapłaństwa i życia zakonnego kolejne roczniki młodych salezjanów w ramach postnowicjatu, czyli kolejnego, po nowicjacie, etapu formacji zakonnej. W jego ramach realizowane są studia filozoficzne i pedagogiczne, a formatorzy mogą kontynuować proces rozeznawania i rozwoju powołań oraz formacji duchowej i kształcenia młodych salezjanów. W roku akademickim 2015/16 w ten proces wpisały się dodatkowe konteksty: Rok Miłosierdzia oraz Jubileusz 1050-lecia Chrztu Polski.

I. WSPÓLNOTA FORMACYJNA ŁĄDZKIEGO POSTNOWICJATU

W omawianym roku akademickim funkcję rektora Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie oraz przełożonego wspólnoty zakonnej sprawował ks. dr hab. Mariusz Chamarczuk. Współ z nim zarząd seminarium i Radę Domu stanowili: ks. dr Radosław Błaszczuk (wikariusz dyrektora i katecheta), ks. mgr Tomasz Kościelny (kończący swą posługę w Łądzie prorektor ds. studiów, który przygotował niniejsze sprawozdanie), ks. mgr lic. Zbigniew Conder (wykładowca), ks. mgr Jacek Zdzieborski (wykładowca), ks. mgr Józef Dubiniec (ekonom), ks. mgr Piotr Przyborski (proboszcz) i ks. mgr lic. Mariusz Słomiński (dyrektor salezjańskiej placówki opiekuńczo-wychowawczej „Dom Młodzieży” w Poznaniu).

Ponadto w skład wspólnoty zakonne-seminaryjnej wchodził: ks. mgr Marek Babicz (kierownik biblioteki seminaryjnej), ks. mgr lic. Czesław Banach, ks. mgr Ireneusz Śliwiński (ekonom salezjańskiej placówki „Dom Młodzieży” w Poznaniu), ks. Władysław Grochal (długoletni kierownik biblioteki), ks. mgr lic. Władysław Kołyszko (pracownik Ośrodka Duchowości Salezjańskiej w Łądzie, spowiednik alumnów i sióstr zakonnych), ks. dr Zenon Klawikowski (kierownik Ośrodka Duchowości Salezjańskiej w Łądzie, spowiednik), ks. mgr Józef Koszewnik, ks. mgr lic. Bolesław Leceiej (spowiednik i rekolekcjonista), ks. Tadeusz Piaskowski (spowiednik), ks. dr Maciej Sarbinowski (wykładowca i spowiednik), ks. Stefan Sztuba (proboszcz w Kowalewie) oraz 9 studentów I roku,

12 studentów II roku oraz 7 studentów III roku. Wszyscy alumni na kursie I i II studiowali filozofię, w tym 4 alumnów z kursu I oraz 9 alumnów z kursu II – dodatkowo pedagogikę. Kurs III, wzorem lat ubiegłych, stanowili wyłącznie studenci pedagogiki.

2. ALUMNI I KADRA DYDAKTYCZNO-NAUKOWA ORAZ PERSONEL ADMINISTRACYJNO-PORZĄDKOWY

W roku akademickim 2015/2016 w WSD TS studiowało w Łądzie 28 alumnów (I rok: 9, II rok: 12, III rok: 7). Zajęcia dydaktyczne w studentacie filozoficznym prowadziło pięciu wykładowców – profesorów nadzwyczajnych posiadających stopień naukowy doktora habilitowanego: ks. Tadeusz Kołosowski prof. UKSW (język łaciński), ks. Zbigniew Lępko prof. UKSW (antropologia filozoficzna i teoria poznania), ks. Janusz Mączka prof. UKSW (filozofia przyrody), ks. Jan Niewęglowski prof. UKSW (pedagogika ogólna) i ks. Jan Pietrzykowski prof. UKSW (historia Kościoła) oraz dwóch wykładowców posiadających stopień naukowy doktora habilitowanego: ks. Mariusz Chamarczuk (metodologia pracy naukowej) i ks. Ryszard Sadowski (logika i ogólna metodologia nauk). Zajęcia dydaktyczne prowadziło także piętnastu wykładowców ze stopniem naukowym doktora: ks. Radosław Błaszczuk (liturgika, język włoski i proseminarium), ks. Krzysztof Butowski (etyka ogólna), ks. Marek T. Chmielewski (system prewencyjny), ks. Wojciech Gretka (metafizyka, filozofia Boga), Szymon Grzelak (warsztaty integracyjne), ks. Kazimierz Gryżenia (historia filozofii starożytnej, nowożytnej i współczesnej), Ewa Matyba (fonetyka), Jolanta Próchniewicz (warsztaty integracyjne), ks. Maciej Sarbinowski (filozofia religii), ks. Maciej Szczepankiewicz (muzyka kościelna, śpiew z emisją głosu), ks. Dariusz Sztek (archeologia i geografia biblijna), ks. Jarosław Wąsowicz (proseminarium), ks. Andrzej Wujek (historia filozofii średniowiecznej), a także dziesięć osób z dyplomem magistra: ks. Marek Babicz (szkolenie biblioteczne), ks. Marcin Balawander (chór, orkiestra), ks. Zbigniew Conder (język włoski), ks. Józef Dubiniec (urbanitas sacerdotalis), Mirosław Glazik (laboratorium – teatr), ks. Tomasz Kościelny (proseminarium), Przemysław Kuchowicz (wychowanie fizyczne), Zbigniew Łuczak (język angielski), Eugeniusz Ochowiak (język niemiecki), ks. Mariusz Słomiński (pedagogika specjalna), Barbara Wróbel (trening interpersonalny), ks. Jacek Zdzieborski (dydaktyka ogólna, język włoski i proseminarium).

Formację seminaryjną prowadzono w czterech podstawowych obszarach: ludzki, duchowym, intelektualnym i pastoralnym. We wszystkich salezjańskich seminariach, a zatem i w Łądzie, wymiar pastoralny zajął się z charyzmatem salezjańskim.

Systematycznej ocenie wzrostu w wymiarze ludzkim, intelektualnym, duchowym oraz pastoralnym służyły miesięczne i kwartalne dni skupienia, doroczne rekolekcje, zebrania Rady Domu oraz tzw. skrutynia. Całoroczne przygotowanie alumnów do pracy duszpasterskiej i pedagogicznej miało miejsce między innymi w salezjańskim oratorium w miejscowej parafii i podczas spotkań formacyjno-powołaniowych w ramach tzw. weekendów z księdzem Bosko. Swoją rolę odegrały także tzw. wyjazdy powołaniowe do salezjańskich placówek w Polsce i za granicą (Berlin, Sztokholm). Część alumnów w okresie wakacyjnym była w Niemczech, Włoszech i Rosji, gdzie – prócz odbycia praktyk duszpasterskich – mogli pogłębiać znajomość języków obcych. Z wydatną pomocą alumnów kontynuowane były rekolekcje w Zakładzie Poprawczym w Witkowie, powiązane z praktykami.

3. MOŻLIWOŚĆ REALIZACJI STUDIÓW PEDAGOGICZNYCH

Łądzki postnowicjat to realizacja pierwszego etapu studiów filozoficzno-teologicznych w przypadku kandydatów do kapłaństwa i etapu formacji po nowicjacie dla braci zakonnych. Jednak w celu nabycia kwalifikacji potrzebnych w czasie praktyki asystenckiej, obok dwuletnich studiów filozoficznych, nasi alumni mają możliwość równoległego studiowania pedagogiki. W ten sposób część postnowicjuszy jest studentami Wydziału Nauk Pedagogicznych UKSW w Warszawie lub Wydziału Nauk Humanistycznych Wyższej Szkoły Kadry Menedżerskich w Koninie. Podejmując studia niestacjonarne w zakresie pedagogiki resocjalizacyjnej i opiekuńczo-wychowawczej, alumni, równoległe z wymogami studiów seminaryjnych, realizują przez trzy lata program studiów I stopnia. Daje to możliwość uzyskiwania licencjatu na podjętym kierunku studiów. W roku akademickim 2015/16 działalność tę z powodzeniem kontynuowano, a zajęcia turskie prowadził jeden wykładowca z tytułem profesora zwyczajnego: prof. dr hab. Jan Piskurewicz (historia myśli

pedagogicznej), dziesięciu wykładowców posiadających stopień naukowy doktora habilitowanego: ks. Mariusz Chamarczuk (wprowadzenie do socjologii, edukacja kulturalna, pedagogia Jana Pawła II, rodzina w dobie emigracji zarobkowej), ks. Stanisław Chrobak prof. UKSW (teoretyczne podstawy wychowania), Marzena Dycht prof. UKSW (pedagogika specjalna), Anna Fidelus prof. UKSW (metodyka pracy resocjalizacyjnej, seminarium licencjackie), Adam Fijałkowski (historia myśli pedagogicznej), Barbara Kaldon prof. UKSW (pedagogika resocjalizacyjna), Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz prof. UKSW (pedagogika specjalna), ks. Jan Niewęglowski prof. UKSW (wprowadzenie do pedagogiki), ks. Ryszard Sadowski (filozoficzne podstawy pedagogiki) oraz Wanda Zagórska prof. UKSW (psychologia rozwojowa i osobowości), dwóch profesorów z Włoch – ks. prof. dr Zbigniew Formella UPS (elementy prawa oświatowego, edukacja globalna, komunikacja interpersonalna) i ks. prof. dr Tadeusz Lewicki UPS (warsztat pracy pedagoga: media w edukacji), ponadto trzydziestu wykładowców ze stopniem naukowym doktora: ks. Zbigniew Babicki (pedagogika opiekuńcza), Izabela Bukalska (socjologia edukacji), ks. Dariusz Buksik (wprowadzenie do psychologii, psychologia społeczna, psychologia wychowawcza), ks. Krzysztof Butowski (aksjologia w wych. resocjalizacyjnym, etyka w zawodzie pedagoga), Andrzej Cimiński (technologia informacyjna z elem. statystyki), ks. Marek T. Chmielewski (system prewencyjny), Jolanta Łódzińska (wsparcie społeczne), Piotr Rzymiski (biomedyczne podstawy rozwoju i wychowania), Bartłomiej Skowroński (metodologia badań pedagogicznych), ks. Bogdan Stańkowski (pedagogika społeczna), Andrzej Stępnia (prawo rodzinne i opiekuńcze, wybrane zagadnienia z prawa karnego), Żaneta Tempczyk-Nagórka (subkultury młodzieżowe, praktyki pedagogiczne), Dariusz Wesołowski (seminarium), a także dziewięć osób z dyplomem magistra: Mirosław Glazik (konwersatorium z wiedzy o teatrze), Magdalena Jelińska (psychologia rozwojowa i osobowości), ks. Tadeusz Kierbiedź (lektorat języka włoskiego), ks. Tomasz Kościelny (metodyka pracy resocjalizacyjnej, organizowanie i planowanie pracy w placówkach opiekuńczych, pedagogika resocjalizacyjna, pedagogika społeczna), ks. Michał Mejer (profilaktyka społeczna), Marek Skoczylas (projekty opiekuńczo-wychowawcze), Danuta Sokółowska (warsztat pracy pedagoga: pierwsza pomoc), ks. Jacek Zdzieborski (gerontologia społeczna, ochrona własności intelektualnej i ergonomia, podstawy dydaktyki, metodyka pracy opiekuńczo-wychowawczej), ks. Arnold Zimnicki (metodyka pracy pedagoga szkolnego).

W omawianym roku kontynuowane były praktyki studenckie zgodne z programem kierunku i specjalności. Praktyki w placówkach resocjalizacyjnych zrealizowano w Zakładzie Poprawczym w Witkowie, Zakładzie Poprawczym w Szubinie, Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Trzcińcu i w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Różanymstoku. Jak zwykle więcej było placówek, w których studenci odbywali praktyki opiekuńczo-wychowawcze: począwszy od akcji wakacyjnych, głównie o charakterze socjoterapeutycznym, poprzez placówki socjalizacyjne o charakterze dawnych domów dziecka (w Częstochowie – salezjanie, w Dębnie – salezjanie, w Dobieszczyźnie – salezjanki, w Poznaniu – salezjanie, w Pleszewie – salezjanki), placówki opiekuńczo-wychowawcze typu internackiego (bursy salezjańskie w Szczecinie i Warszawie) aż po placówki bardziej specjalistyczne: Dom Pomocy Społecznej ss. dominikanek w Mielżynie czy Pogotowie Opiekuńcze w Koninie.

22 czerwca na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie 7 naszych studentów zdało pomyślnie egzamin licencjacki.

4. WAŻNIEJSZE WYDARZENIA MINIONEGO ROKU SEMINARYJNEGO

Inauguracja roku seminaryjnego 2015/2016 miała miejsce w Łądzie 26 września 2015 roku. Tradycyjna pielgrzymka wspólnoty postnowicjackiej do Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Kawnicach miała miejsce dwa dni wcześniej. Mszy św. w Kawnicach przewodniczył tym razem wykładowca z Rzymu – ks. prof. Zbigniew Formella. Świętowanie dnia inauguracji zapoczątkowano uroczystą Eucharystią w kościele parafialnym pw. NMP i św. Mikołaja. Przewodniczył jej przełożony Inspektorii św. Wojciecha ks. dr Marek T. Chmielewski, który wygłosił też homilię. Po Mszy św. dalsza część uroczystości miała miejsce w Sali Opackiej. Ksiądz Rektor przywitał gości, a następnie Prorektor ds. studiów przedstawił sprawozdanie z działalności seminarium w poprzednim roku akademickim.

Wykład inauguracyjny, pt. *Odkryć na nowo prawdę o stworzeniu świata ex nihilo – refleksje na kanwie encykliki Laudato si'*, wygłosił ks. prof. dr hab. Andrzej Maryniarczyk. Po nim nastąpiła immatrykulacja 10 alumnów I-go roku, której dokonali wspólnie przełożeni Inspektorii Pilskiej (ks. Marek Chmielewski), Warszawskiej (ks. Andrzej Wujek) i Wrocławskiej (ks. Alfred Leja). W ramach okolicznościowych wystąpień głos zabrali m.in. Księża Inspektorzy, a także wójt Gminy Łądek. Odczytano pozdrowienia od nieobecnych, a następnie zebrani odśpiewali *Gaudeamus igitur*, aby dopełnić wielowiekową tradycję akademicką. Po południu w łądzkiej świątyni odbył się jeszcze koncert *Przeboje klasyków wiedeńskich* Orkiestry Filharmonii Poznańskiej pod batutą Łukasza Borowicza.

W tle tego roku formacji znalazły się wydarzenia ważne dla Kościoła: Rok miłosierdzia oraz 1050-lecie Chrztu Polski wraz ze Światowymi Dniami Młodzieży. 8 kwietnia 2016 r. alumni pod kierunkiem ks. dra Zenona Klawikowskiego prowadzili w sanktuarium w Markowicach czuwanie z cyklu *Święci w miłosierdziu*. Nasi przedstawiciele wzięli też udział w uroczystościach 1050-lecia w Gnieźnie, a liczne grono alumnów i wykładowców – w centralnych uroczystościach w Poznaniu. Nie mniej liczne seminarium było reprezentowane na Światowych Dniach Młodzieży w Krakowie, co zostało poprzedzone przyjęciem w Łądzie symboli ŚDM 29 kwietnia 2016 r.

W ramach kontynuacji dobrej tradycji odbyło się sporo inicjatyw w obszarze działalności edukacyjnej i kulturalnej. Wśród nich warto wymienić akademię z okazji Dnia Papieskiego 12 października, obchody Dnia Edukacji Narodowej 14 października, następnie uroczysty koncert *Małe muzykowanie* 11 listopada w wykonaniu okolicznej młodzieży czy wieczór muzyczny, czyli *Cecyliadę* 26 listopada. Kontynuowana była też działalność koła teatralnego alumnów przygotowującego przedstawienia autorstwa kleryków na różne okazje. Jednym z nich był spektakl autorstwa kl. Krzysztofa Wasiaka *Pierwszy krok* 31 stycznia 2016 r., innym pantomima ewangelizacyjna z udziałem młodzieży *Głos prawdy* wystawiona w marcu w łądzkim kościele.

Swoje miejsce wśród odbywających się w Łądzie imprez kulturalnych ma już Festiwal Kultury Słowiańskiej i Cysterskiej. Jego dwunasta edycja odbyła się od 4 do 5 czerwca 2016 roku pod hasłem *Święci i bohaterowie*. Seminarium jest jednym ze współorganizatorów tego wydarzenia. Dopełnieniem wymiaru kulturalnego były wystawy, prezentowane w galerii seminaryjnej. Były to zarówno wystawy okolicznościowe, związane z rocznicami wydarzeń historycznych, jak i prezentowane dłużej czas. Stałego charakteru nabrała wystawa ornitologiczna, autorstwa ks. dra Zenona Klawikowskiego.

Ważny wymiar przygotowania alumnów do pracy duszpasterskiej i wychowawczej zajmują koła zainteresowań. Kilkuletnią już działalność kontynuowała grupa animacji medialnej *Art. 43*, która np. z okazji święta św. Franciszka Salezego – patrona dziennikarzy – przygotowała dla seminarium interesujący program. Jest to grupa aktywna w ciągu całego roku akademickiego – dość wspomnieć multimedialne nowenny z okazji różnych uroczystości czy filmy z cyklu „200 słówek na 200-lecie”. Członkowie *Art. 43* opiekują się też stroną internetową seminarium, a ponadto wydają czasopismo kleryckie *Lenda*. W omawianym roku ukazały się trzy kolejne numery tego periodyku.

Inne koło z wieloletnią tradycją to koło przewodników po łądzkim klasztorze. Pod okiem kustosa, ks. dra Janusza Nowińskiego, najpierw zdobywają oni wiedzę na temat naszego Pomnika Dziedzictwa Narodowego, by następnie dzielić się nią z licznymi pielgrzymami. Sami również pielgrzymują – także w tym roku akademickim odbyła się wycieczka śladami cystersów, zorganizowana pod kierownictwem ks. Marka Babicza.

Niepoślednie miejsce w formacji zajmuje także wymiar patriotyczny. Z okazji rocznicy wprowadzenia stanu wojennego została zaprezentowana wystawa wydawnictw bezdebitowych. Także Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych 1 marca został podkreślony wystawą okolicznościowych wydawnictw. Na co dzień o stronę patriotyczną dbają klerycy zrzeszeni w 2 Kręgu Starszoharcerskim „Mafeking” ZHR, organizując dla chłopców z 1 Łądzkiej Drużyny Harcerzy liczne imprezy. Przykładem jest udział – już po raz trzeci – w październikowej akcji IPN i rozgłośni radiowych pn. „Znicze pamięci”. Warte podkreślenia są też rekolekcje dla harcerzy ZHR, które odbyły się w adwencie, czy udział w pogrzebach patriotycznych: mjra „Łupaszk” w kwietniu w Warszawie oraz „Inki” i „Zagończyk” w sierpniu w Gdańsku.

Rokrocznie ważny moment w każdym wyższym seminarium duchownym stanowią – wieńcące poszczególne etapy formacji seminaryjnej – posługi oraz święcenia diakonatu i prezbiteratu.

21 maja 2016 r. odbyły się w Łądzie święcenia kapłańskie 5 salezjanów z WSD w Krakowie, którzy wcześniej studiowali w Łądzie filozofię i pedagogikę. Święceń udzielił ks. bp Krzysztof Wętkowski. 30 maja krakowscy neoprezbiterzy odprawili w łądzkiej świątyni Mszę św. prymicyjną.

Ważne miejsce wśród wydarzeń dydaktyczno-naukowych zajmują konferencje i sympozja. Tradycyjnie, już w październiku 2015 r., dzięki wysiłkom ks. dra Radosława Błaszczyka, zorganizowano XXIX Łądzkie Sympozjum Liturgiczne pod hasłem *Dawne i współczesne rozumienie sakramentu pokuty i pojednania*. 16 kwietnia 2016 r. zostało zorganizowane III Międzynarodowe Łądzkie Sympozjum Pedagogiczne pod tytułem *Gimnazjum jako przestrzeń wychowania integralnego*. Jego współorganizatorem jest Wydział Nauk Pedagogicznych UKSW.

Wykładowcy i alumni brali też udział 23 konferencjach naukowych i sympozjach zewnętrznych oraz 5 sympozjach na miejscu, z tego 2 o charakterze spotkań dla środowiska edukacyjnego, 1 o wymiarze formacyjnym, a 2 o charakterze konferencji naukowych. Większość alumnów miała okazję uczestniczyć w przynajmniej jednym sympozjum wyjazdowym.

Interesujące dopełnienie tematyki naukowej stanowią udział alumnów we wskrzeszonej przed kilkoma laty inicjatywie cyklicznych spotkań dla nauczycieli w łądzkim klasztorze, które od poprzedniego roku akademickiego przybrały szerszą formułę – otwartą dla przyjaciół i sympatyków klasztoru. Pierwsze z nich odbyło się 27 X 15 r. z konferencją dr Małgorzaty Pawlus *Kobieta wielodzietna dzisiaj*. Następnym było grudniowe spotkanie formacyjne dla katechetów Archidiecezji Gnieźnieńskiej, na którym swoje wystąpienia mieli ks. Mariusz Chamarczuk, ks. Tomasz Kościelny i ks. Piotr Przyborski. Kolejne było powiązane z dzieleniem się opłatkiem. Współorganizatorami tych spotkań są nasze seminarium oraz Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego.

5. BIBLIOTEKA I CZYTEL尼亚

Ważne miejsce na uczelni katolickiej zajmuje biblioteka, mimo iż tradycyjne formy czytelnictwa powoli zdają się być wypierane przez nowe technologie. W minionym roku akademickim książki wypożyczało 107 osób. Ogółem czytelnikom wypożyczono 2020 książek. 14 osób korzystających z usług biblioteki oraz czytelnicy na miejscu otrzymało dostęp do 127 książek i 5 woluminów czasopism.

Księgozbiór już w poprzednim roku wzrósł o 3670 książek i 10 lipca 2016 roku liczył 130.030 woluminów. Dlatego dokonuje się systematycznego zmniejszania ilości duplikatów, by zrobić miejsce na nowe nabytki. Minimalizowania ilości dubletów dokonuje się poprzez przekazywanie książek współpracownikom, wymianę z innymi bibliotekami, sprzedaż książek do antykwariatu.

W omawianym okresie kontynuowana była wymiana międzybiblioteczna z 45 bibliotekami seminaryjnymi, zakonnymi i świeckimi. Prowadzono również wysyłkę czasopisma Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego „Seminare” do 50 bibliotek teologicznych, seminaryjnych i zakonnych. Dzięki życzliwości tej redakcji łądzka biblioteka może prowadzić wymianę międzybiblioteczną i otrzymywać w zamian wiele wartościowych czasopism.

Mimo braku miejsca w magazynach bibliotecznych, systematycznie powiększany jest księgozbiór pedagogiczny. Kontynuowano też prenumeratę czasopism pedagogicznych. Biblioteka gromadziła czasopisma (około 1500 tytułów), multimedia (około 1200 jednostek) oraz mapy (około 600 jednostek). Personel biblioteki stanowiło 2 księży (ks. Marek Babicz i ks. Władysław Grochal, który w roku 2016 obchodził złoty jubileusz kapłaństwa), a pomocą służył 1 alumn oraz 1 pracownik furty.

6. ZAKOŃCZENIE

Jeśli spojrzeć na formację jako na proces ciągły, to okres formacji początkowej jest czasem szczególnym. To z jednej strony wymóg wzmoczonej pracy wielu osób wchodzących w skład wspólnoty wychowawczej: formatorów i wykładowców wraz z całym personelem pomocniczym, a z drugiej – dobrej współpracy ze strony alumnów, chętnie prowadzących autoformację. Ważne jest też stałe wsparcie, jakim służą liczne osoby przychylnie seminarium i stanowiące grono przyjaciół.

ks. Marcin Nowicki SDB
prorektor ds. studiów WSD w Łądzie
DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2017.1.16>